

Basında 12 Mart Muhtırası

Ayten Sezer ARIĞ

Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı Devleti yıkılmış ve ülke topraklarının önemli kısımları İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmiştir. Bu gelişmeler üzerine verilen Milli Mücadele hareketinin başarıyla sonuçlanmasından sonra kurulan yeni Türkiye Devleti'nde 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edilmiştir. Cumhuriyetin demokratikleşmesi için siyasi, sosyal, kültürel, eğitim, ekonomi ve hukuk alanlarında inkılaplar yapılmıştır. Ne var ki, aradan 90 yıla yakın bir zaman geçmesine rağmen Cumhuriyet tarihimizde bütün bu yapılanların istenilen noktada olmadığını görüyoruz. Zira, demokrasi kültürünün yerleşmediği, bütün toplumun uzlaştığı bir anayasanın yapılmadığı, getirilmeye çalışılan özgürlüklerin de zaman zaman yanlış kullanıldığı dikkati çekmektedir. Atatürk döneminde (1923-1938) iki kez yaşanan çok partili siyasi hayata geçiş denemeleri kısa sürmüş ve başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bunlardan ilki Cumhuriyet Halk Fırkasına karşı Atatürk'ün en yakın arkadaşları tarafından 1924'te kurulan Kazım Karabekir'in başkanlığını yaptığı Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (ki 1925'te patlak veren Şeyh Sait isyanı üzerine kapatıldı), diğeri ise Fethi Okyar'ın 1930'da kurduğu Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulduktan üç ay sonra kendini kapatmış ve bu dönemde, 1950 yılına kadar bir daha çok partili demokrasiye geçilememiştir. Bu tarihte yapılan genel seçimlerde Demokrat Parti(DP) 'nin tek başına iktidara gelmesiyle tek parti dönemi sona ermiştir. 1960 yılına kadar süren DP dönemi, bu yılın 27 Mayıs'ında ordunun yönetime el koyması ile sona ermiştir. Orgeneral Cemal Gürsel ve 38 subaydan oluşan Milli Birlik Komitesi(MBK) yönetimi devralmıştır. DP kapatılmıştır. Başbakan Adnan Menderes ile iki bakanın idam edildiği askerî müdahaleden sonra oluşturulan Anayasa Komisyonu tarafından hazırlanıp 9 Temmuz 1961'de halk oylamasına sunulan Anayasa %63 oyla kabul edilmiştir. Yeni Anayasa kalkınmayı, sosyal adaleti, kısacası demokrasiyi gerçekleştirmeyi hedefliyordu. Ayrıca bu dönemde demokrasiye geçmek için 15 Ekim 1961'de yapılan genel seçimlerde 450 milletvekilliğinden Cumhuriyet Halk Partisi(CHP) 173, Adalet Partisi (AP) 158, Yeni Türkiye Partisi 65 milletvekili çıkardı. 20 Kasım 1961'de CHP ile AP koalisyon hükümeti kurdular. Koalisyon Hükümeti ilki 22 Şubat 1962 ikincisi 20-21 Mayıs 1963'te olmak üzere iki kez Albay Talat Aydemir'in öncülüğünde ordudan gelen darbe girişimi başarısızlıkla sonuçlandı. 1965'te yapılan seçimde %52 oyla iktidara AP gelmiştir. Demirel Hükümeti ile başlayan bu dönemde işçi grevleri ile yükseköğrenim gençliği arasında sağ-sol çatışmaları baş göstermiştir. 12 Ekim 1969'da yapılan genel seçimlerde kazandığı 256 milletvekili ile AP tek başına yeniden iktidar olmuştur. Bu dönem ise 12 Mart 1971 Muhtırası ile son bulmuştur.

Bu yazıda 12 Mart Muhtırasının dış basındaki yansımaları üzerinde durulacaktır. Bunun için TRT Dış Haberler Müdürlüğü tarafından hazırlanan *Dünya Basınında Türkiye* (Haziran 1971) isimli kitapta 12 Mart Muhtırası ile ilgili olarak yabancı basında yer alan yazılardan yararlanılmıştır. Söz konusu yazılarda Muhtıra sonrası yeni Hükümetin kurulması, Sıkıyönetim ilânı ile İsrail Başkonsolosu'nun kaçırılması gibi gelişmelerin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

12 Mart Muhtırası Öncesi ve Sonrası Gelişmeler

12 Mart 1971'de başlayan ve 1973 genel seçimlerine kadar yaklaşık 2,5 yıl süren dönemin oluşumunda pek çok faktörden söz edilebilir. 12 Mart 1971 öncesinde Türkiye bunalımlı bir durumda olup, sosyal ve ekonomik düzensizlik, fiyatlardaki yükseklik dikkati çekiyordu. İşyerlerinde grevler oluyor ve işyerleri işgal ediliyordu. İşçiler işten çıkarılıyor polis ile işçiler

arasında çatışmalar oluyordu. Gençler boykot kararları alıyor, derslere girmiyor okulları işgal ediyorlar, üniversitelerde dersler yapılamıyordu. Bütün bu gelişmelerde 1968 olaylarının etkisi fazlaydı. Ayrıca banka soygunları ile Ankara Üniversitesi ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde yaşanan olaylar da Muhtıraya giden yolda önemli rol oynamıştır. 1971 yılı içinde 20 bini aşkın işçi ile 97 grev uygulanmıştır. Cem'e göre muhtıraya giden sürecin hazırlanmasında iç ve dış çıkar grupları ile 16 Haziran 1970'de patlak veren işçi hareketlerinin etkisi vardır. Cem, dönemin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'e dayanarak verdiği bilgide 12 Mart'ın meydana gelmesine yol açan nedeni, üslerin kullanılması sorunu ile afyonu göstererek, 12 Mart'ta CIA ile haşhaş vardır demiştir. Ayrıca 1969'da oluşturulan liderliğini Deniz Gezmiş'in yaptığı Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu(THKO) ve Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C), Amerika Birleşik Devletleri (ABD) radar üssünde görevli dört İngiliz ve Kanadalının kaçırılması ile ismini duyuran örgütlerin faaliyetleri de dikkate değer gelişmelerdir.

Ekonomik sıkıntıların da arttığı bu dönemde etkin tedbirlerin alınamaması üzerine dönemin Hükümetine 12 Mart 1971'de Türk Silahlı Kuvvetleri(TSK) adına Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Faruk Gürler, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur ve Deniz Kuvvetleri Komutanı Celal Eyiceoğlu'nun imzalarını taşıyan üç maddelik muhtıra verilmiştir. Demirel'in istifasına yol açan Muhtıra'da şu üç noktaya dikkat çekilmiştir:

“1-Parlamento ve hükümet süregelen tutum, görüş ve icraatı ile yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasa'nın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içerisine düşürülmüştür.

2-Türk milletinin ve sinesinden çıkan silahlı kuvvetlerinin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin partiler üstü bir anlayışla meclislerimizce değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasa'nın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılâp kanunlarını uygulayacak ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kuralları içinde teşkili zaruri görülmektedir.

3-Bu husus süratle tahakkuk ettirilmediği takdirde, Türk Silahlı Kuvvetleri, kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek idareyi doğrudan doğruya almaya kararlıdır”.

12 Mart 1971 günü saat 13.00'de radyodan muhtıranın okunmasıyla başlayan bu dönemde partiler üstü tarafsız nitelikte dört hükümet kurulmuştur. İlk Hükümet Nihat Erim'in başkanlığında kuruldu (26 Mart-11 Aralık 1971). 2. Erim Hükümeti (11 Aralık 1971-22 Mayıs 1972)'nde askerlerin daha çok reform yasalarının çıkarılmasını istemesi, parti genel başkanlarının hükümete yönelik eleştirileri ve Meclis gruplarının baskıları Erim'in istifa etmesine neden olmuştur Erim yerini Ferit Melen'e bırakmıştır. Melen Hükümeti (22 Mayıs 1972-15 Nisan 1973)'nden sonra 12 Mart'ın son hükümeti olan Naim Talu Hükümeti (15 Nisan 1973-26 Ocak 1974) kurulmuştur.

Hükümetlerin amacı Muhtırada belirtilen ”Anayasanın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle” gerçekleştirmektir. Bu dönemde Anayasa'da değişiklikler olmuş, özel mahkemeler (DGM) kurulmuştur. 12 Mart döneminde siyasi gençlik örgütleri kapatılmış, sendikaların toplantıları ile grev ve lokavtlar yasaklanmıştır. Sendikacılık etkinlikleri toplu sözleşmeler ve

grevler kısıtlanmıştır. Basın da baskı altında tutulmuş ve gazetelere kapatma cezaları verilmiştir.

İlk Erim Hükümeti'nde yaşanan ekonomik bunalımlar ile yasadışı THKC'nin faaliyetlerinin artması üzerine 26 Nisan 1971'de başta Ankara, İstanbul ve İzmir olmak üzere 11 ilde sıkıyönetim ilân edilmiştir. Olaylar sıkıyönetime rağmen devam etmiş 17 Mayıs 1971'de İsrail Başkonsolosu kaçırılmış ve ölü olarak bulunmuştur. .Bu olaylardan sorumlu tutulan THKC liderleri yargılanarak 9 Ekim 1971'de idam edilmişlerdir.

Ülkeyi seçime götüren Talu Hükümeti programında amacını: milli demokratik laik ve sosyal hukuk devletini daha güçlü hale getirmek için her türlü aşırı sağ ve sol akımları, yıkıcı ve bölücü faaliyetleri yok etmek, komünizme karşı cesur ve inançlı bir mücadele vermek ve ekonomik, sosyal, kültürel kalkınmamızı sağlayacak tedbirleri alarak işsizliği ve yoksulluğu ortadan kaldırmak olarak belirlemesine rağmen 12 Mart döneminde sosyal ve ekonomik alanda reformlar için kollar sıvanmış, ancak toprak reformu, eğitim ve vergi reformu gibi gelişmeler olmamıştır.

1972 yılında CHP'nin başına Bülent Ecevit gelmiş, muhtıra sonrası kapatılan Milli Nizam Partisi yerine Necmettin Erbakan tarafından Milli Selamet Partisi kurulmuştur. 1973 seçimleri sonucunda hiçbir parti tek başına iktidar olamamış CHP ve MSP koalisyonu kurulmuştur. 6 Nisan 1973'te de Fahri Korutürk Türkiye'nin altıncı Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Dış Basında 12 Mart Muhtırası ve Sonrası

Yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız dönemde yaşanan olayların dış basında oldukça önemli yer tuttuğu görülmektedir.

Muhtıranın verilmesini 13 Mart 1971 tarihli The Times gazetesi “Türk Generalleri Bir Kez Daha Harekete Geçtiler”, başlığı ile duyurmuştur. Yazıda “1960'da Türk ordusu, Cumhurbaşkanı Bayar'la Başbakan Menderes'i tutuklamıştı. Dün ise, Türkiye'nin kuvvet komutanları Cumhurbaşkanı Sunay'a ikazda bulunarak, 'politik durumu düzeltecek' tedbirler alınmadığı takdirde müdahale edeceklerini bildirmişler ve Demirel Hükümeti boyun eğerek istifa etmiştir. Ancak bugünkü durum on bir yıl öncesine oranla çok farklıdır. Menderes her bakımdan ve bütün ölçülere göre tahammülü imkânsız bir tutum ve davranışın içindeydi, sıkıyönetim ilan edilmiş ve muhalefeti bastırmak için tedbirler alınmakta, hazırlıklar yapılmakta idi. Hiç kimse daha kabiliyetli ve daha akıllı başında bir adam olan Demirel'i yeni bir Menderes gibi hareket etmekle suçlayamaz” denildikten sonra Silahlı kuvvetlerin neden harekete geçtiğine dair “Şüphesiz öğrenci ayaklanmaları ve Amerikan havacılarının kaçırılması yaygın bir endişe yaratmıştır Bu gibi olaylar herhangi bir ülkede meydana geldiği zaman bunlara son vermek için sert tedbirler alınması yolunda genel bir isteğe rastlanır... Fakat Demirel Hükümeti artan huzursuzluklara karşı olağanüstü kanunlar hazırlamış, bunu yaptığı için de muhalefetin saldırılarına uğramıştı Ancak şu da bir gerçektir ki, Demirel uzun süreden beri çeşitli çevreler tarafından yayılım ateşine tutulmuştu ve belki hâlâ ülkede bir çoğunluğun desteğine sahip bulunmakla birlikte, birçok nüfuzlu kimseler kendisinden kurtulmak için herhangi bir bahaneye dört elle sarılmaya hazır dılar. Üniversitelerde dökülen kanlar ve Amerikalıların kaçırılması bu bahaneyi yaratmıştır. 1961'den beri Türk Silahlı Kuvvetleri ulusal çıkarların bekçileri olarak hareket etmişlerdir. 1960'da ele geçirmek zorunda kaldıkları iktidarı ilk fırsatta iade etmekle eşsiz bir şeref kazanmışlardı. O günden bu yana zaman zaman bazı uyarılarda bulunmuşlardır. Şimdi de kamu hayatını arıtmak yolunda eski vaatlerini ve taahhütlerini tekrarlamaktadırlar.” Aynı gün gazetedeki bir başka başlık “İktidar Partisindeki Bölünme Türkiye'deki Buhrana Yol

Açtı” şeklindedir. Yazıda, devalüasyon ve bunun yarattığı enflasyon ile ağır vergilerin yarattığı hoşnutsuzluk ve huzursuzluk üzerinde durularak Muhtıra öncesi son altı ay içinde 100’den fazla solcu şiddet ve terör eylemlerinin meydana gelmesi, işçi ayaklanmaları ve öğrenci çatışmalarının da adeta bir iç savaş durumu yarattığına dikkat çekilmiştir.

13 Mart 1971 tarihli Frankfurter Allgemeine Zeitung gazetesinde konu “Türk Generalleri Demirel’i Düşürdüler: Generallerin Muhtırası Hükümeti İstifaya Zorladı:” başlığı ile yer almıştır. Yazıda Demirel’in hükümet başkanlığı görevinin sona erdiğini istifadan birkaç saat önce Genelkurmay Başkanı Tağmaç, ve Kara, Hava ile Deniz Kuvvetleri komutanlarının yayımladıkları ortak muhtıra ile hükümetin çekilmesini istedikleri ifade edildikten sonra “Saat 13.00’de Ankara Radyosu’nda yayımlanan bu muhtırada, isteklerin yerine getirilmemesi durumunda yönetime ordunun el koyacağı belirtiliyordu. Generaller yeni ve güçlü bir hükümetin kurulmasını istiyorlar... Ordunun yönetime bu şekilde müdahalede bulunmasının en önemli amaçlarından biri Demirel Hükümeti’nin, ülkedeki anarşist gruplara karşı daha etkili bir mücadele yapılmasını ve onları etkisiz kılmayı mümkünleştirecek Anayasa değişikliğini getirmemiş olması”dır şeklinde yorumda bulunulmuştur.

13 Mart 1971 tarihli Pravda’da konu, “Türkiye Hükümeti’nin İstifası”, başlığı ile verilirken aynı tarihli İzvestiya’da ”Türkiye’de Gericiler Patırtı Çıkartıyor” başlıklı yazıda Yıldızeli’nde Türkiye İşçi Partisi(TİP)’nin ilçe Başkanı Alihan Uluğ’un evinde tabanca ile öldürüldüğünü yazmıştır.

14 Mart’ta Paise Sera’da atılan başlık “Sola Kaymayı Önlemek Üzere Türkiye’de Askerlerin ‘Beyaz Darbesi’” şeklindedir. Yazıda Demirel başkanlığındaki tutucu Hükümetin istifa ettiği, bu istifada tek unsurun darbe uyarısı olmadığı işçi, köylü ve öğrencilerin grev ve boykotlar ile Halk Kurtuluş Ordusu’nun hareketlerinin Başbakanın ailesi ve kendisinin politik mali ve ahlaki yolsuzluklarının yarattığı skandalların da hükümet bunalımına yol açtığı vurgulanmıştır. Yazıda ayrıca buhranın yeni endişe verici gelişmelere gebe olduğu ordu içinde ileriye açık güçlerin hareketi yanı sıra muhtıradaki uyarının gerisinde NATO askeri çevrelerinin parmağının bulunduğu yazılmıştır. Aynı gün “Türkiye: Generaller İçin Bir Hükümet” başlıklı yazıda da Sunay’ın generaller adına bir Başbakan aradığı belirtilerek sağcı güçlerin Türkiye İşçi Partisi gibi demokratik kuruluşların binalarına saldırdıklarının altı çizilmiştir.

14 Mart 1971’de Combat, “Türkiye’de Ordu Demirel’i İstifaya Zorladı” başlıklı yazıda “Süleyman Demirel Hükümeti’nin yerine geçecek, ekonomik ve sosyal reformları Kemalist bir görüşle ele alacak ve anarşiye son verecek güçlü bir hükümet kurulması için dört aylık tereddütten sonra Türk ordusu siyasi sahneye çıkmıştır” denildikten sonra Muhtıranın Ankara’da hakiki bir bomba etkisi yarattığı yazılmıştır.

15 Mart 1971’de Der Spiegel “Türkiye: Askerler Hükümeti Düşürdüler” başlığını attığı yazıda, “9 gün süre ile güçsüz bir kimse ülkede en kuvvetli adam rolünü oynama çabası içindeydi: Ama sonunda gitmek zorunda kaldı” denildikten sonra Süleyman Demirel’in aşırı sağ ve sol eğilimlerin ülkede yarattıkları huzursuzluklardan ötürü hem ordu hem de muhalefet tarafından şiddetle suçlandıktan sonra Ankara’da 4 Amerikalı havacının kaçırılması olayını bahane ederek şiddet hareketlerine giriştiği, ne var ki bu sert çıkışların boşuna olduğu yorumu yapıldıktan sonra Hükümetin maaşlarının arttırılması ve her isteklerinin yerine getirilmesine rağmen Türk generallerinin, ülkede sesi çıkmayan çoğunluğun kanun ve düzen yönündeki isteğini gerçekleştirebilmek için harekete geçtikleri yazılmıştır.

Muhtıranın yayımlanmasından sonra yaşanan yeni Hükümetin kurulmasına ilişkin olarak dış basında dikkate değer değerlendirme ve yorumların yapıldığı görülmektedir.

Bu konuda Le Monde 14-15 Mart 1971’de “Türk Hükümetinin Yeni Başkanı Cumhurbaşkanı Sunay Tarafından Askerlerle Anlaşarak Atanacak” başlıklı yazıda yeni hükümetin kurulmasına ilişkin gelişmelerden söz ederek Muhtıranın ülkede fevkalade bir heyecan yarattığı ve büyük gazetelerin özel baskılar yayımladıklarını belirtmektedir. Yazıda devamla, doğrulanmayan söylentilerden söz edilerek yeni Hükümet Başkanı’nın Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri olan General Cihat Alpan olabilir denilmektedir. Demirel’in Muhtıra’yı eleştirdiğine vurgu yapılarak Ordunun ultimatومunu, “Ordu iktidarı ele almayı arzulamıyor ve Türk politikasının hakemi, Kemalist Cumhuriyetin muhafızı rollerini devam ettirmeyi tercih ediyor. Ordu ancak Cumhuriyeti tehlikede gördüğü ve Milli Güvenlik Konseyinde hükümet üzerindeki baskısını Cumhuriyeti korumak için yetersiz bulduğu zaman kalıbından dışarıya çıktı” şeklinde cümlelerle yorumlanmaktadır. Aynı gazetede 16 Mart’ta “Türkiye’de Buhranın Çözümü Büyük Bir Belirsizlik İçinde” başlıklı yazı ile hükümet kurma çalışmalarındaki sıkıntılardan söz edilmektedir.

15 Mart 1971 tarihinde L’Unita, Sunay’ın yeni Hükümet kurma çalışmaları ile bu konudaki eğilimleri “Askeri Darbeden Sonra Türkiye’de Buhran Çözümlemeyemedi” başlığı ile verirken Frankfurter Allgemeine Zeitung’de “Türkiye Askeri Bir Yönetimin Sınırında” başlığını atmıştır. Yazıda Türkiye’de generallerin Demirel Hükümetini istifaya zorlamasından sonra ülkede belirsizliğin sürdüğü ifade edilmiştir. Aynı tarihli Pravda’da “Türkiye’de Durum” başlıklı yazıda, 12 Mart günü Türk Silahlı Kuvvetlerinin yeni ve kuvvetli hükümet kurulması isteğiyle ilgili olarak Türkiye başkentinde gergin siyasal danışmalar yapılmaktadır”. Denilmiştir. Tehran Journal ise yeni hükümet kurulmasıyla ilgili olarak “Türkiye’de Belki de Koalisyon Hükümeti Kurulacak” başlığını atarken Le Figaro işin ne kadar zor olduğunu vurgulamak için “Gönül Hoşluğuyla Yapılan Hükümet Darbesinin İkinci Perdesi Birinci Perdeden Daha Zor Görünmektedir. Türkiye Ordusunun İsteklerine Uyan Bir Hükümet Aramaktadır” başlığını atmıştır.

Muhtıranın yayımlanmasından sonra yaşanan yeni Hükümetin kurulmasına ilişkin olarak dış basında dikkate değer değerlendirme ve yorumların yapıldığı görülmektedir.

Bu konuda Le Monde 14-15 Mart 1971’de “Türk Hükümetinin Yeni Başkanı Cumhurbaşkanı Sunay Tarafından Askerlerle Anlaşarak Atanacak” başlıklı yazıda yeni hükümetin kurulmasına ilişkin gelişmelerden söz ederek Muhtıranın ülkede fevkalade bir heyecan yarattığı ve büyük gazetelerin özel baskılar yayımladıklarını belirtmektedir. Yazıda devamla, doğrulanmayan söylentilerden söz edilerek yeni Hükümet Başkanı’nın Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri olan General Cihat Alpan olabilir denilmektedir. Demirel’in Muhtıra’yı eleştirdiğine vurgu yapılarak Ordunun ultimatومunu, “Ordu iktidarı ele almayı arzulamıyor ve Türk politikasının hakemi, Kemalist Cumhuriyetin muhafızı rollerini devam ettirmeyi tercih ediyor. Ordu ancak Cumhuriyeti tehlikede gördüğü ve Milli Güvenlik Konseyinde hükümet üzerindeki baskısını Cumhuriyeti korumak için yetersiz bulduğu zaman kalıbından dışarıya çıktı” şeklinde cümlelerle yorumlanmaktadır. Aynı gazetede 16 Mart’ta “Türkiye’de Buhranın Çözümü Büyük Bir Belirsizlik İçinde” başlıklı yazı ile hükümet kurma çalışmalarındaki sıkıntılardan söz edilmektedir.

15 Mart 1971 tarihinde L’Unita, Sunay’ın yeni Hükümet kurma çalışmaları ile bu konudaki eğilimleri “Askeri Darbeden Sonra Türkiye’de Buhran Çözümlemeyemedi” başlığı ile verirken Frankfurter Allgemeine Zeitung’de “Türkiye Askeri Bir Yönetimin Sınırında” başlığını

atmıştır. Yazıda Türkiye’de generallerin Demirel Hükümetini istifaya zorlamasından sonra ülkede belirsizliğin sürdüğü ifade edilmiştir. Aynı tarihli Pravda’da “Türkiye’de Durum” başlıklı yazıda, 12 Mart günü Türk Silahlı Kuvvetlerinin yeni ve kuvvetli hükümet kurulması isteğiyle ilgili olarak Türkiye başkentinde gergin siyasal danışmalar yapılmaktadır”. Denilmiştir. Tehran Journal ise yeni hükümet kurulmasıyla ilgili olarak “Türkiye’de Belki de Koalisyon Hükümeti Kurulacak” başlığını atarken Le Figaro işin ne kadar zor olduğunu vurgulamak için ”Gönül Hoşluğuyla Yapılan Hükümet Darbesinin İkinci Perdesi Birinci Perdeden Daha Zor Görünmektedir. Türkiye Ordusunun İsteklerine Uyan Bir Hükümet Aramaktadır” başlığını atmıştır.

16 Mart 1971 tarihli Le Monde’da “Türkiye’de Buhranın Çözümü Büyük Bir Belirsizlik İçinde” derken aynı gün Le Figaro konuyu “Türkiye’de Buhran” başlığı ile vermiştir. Frankfurter Allgemeine Zeitung ’da ise “İnönü’ye Göre, Geçici Bir Kabine ile Yeni Seçimlere Gidilmelidir” görüşüne yer verilmiştir.

17 Mart 1971 tarihli International Herald Tribune’de Alfred Findley’in “Dört Siyasi Parti Yeni Türk Hükümetini Kuracak” başlıklı yazısında ile “Belli başlı dört siyasi partinin bir koalisyon hükümeti kurmak üzere anlaşmaları ile Türkiye’de hükümet buhranına bir çözüm yolu bulunması ümitleri bugün kuvvetlenmiştir” denilerek, bu koalisyon Hükümetinin ilk görevinin: “Partiler tarafından üzerinde anlaşmaya varılmış olan seçim reformu kanunlarını çıkarmak olacaktır. Ayrıca çok daha zor belki de imkânsız olan köklü sosyal ve ekonomik reformları gerçekleştirmek görevini yüklenecektir. Aynı zamanda aylardan beri Türkiye’nin altını üstüne getirmiş olan aşırı sol ve aşırı sağ unsurların sürdürdükleri şiddet hareketlerine karşı sert tedbirler almak zorunda kalacaktır” tespiti yapılmıştır.

Görüldüğü gibi Muhtıra ve sonrası yaşanan hükümet kurma çalışmaları anılan basın organlarında ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Demirel’in istifası sonrası onun hakkında şu bilgilere yer verilmiştir. Le Monde bu konuda 14-15 Mart 1971 tarihlerinde “Talihin Terkettiği Büyük Bir Manevracı” başlıklı yazıda Demirel’den küçük bir köy çobanı iken inatçı çalışması ile iyi bir mühendis ve barajlar kralı olduğunu ve 1969’da yıldızı sönmeye başlamadan önce parlak bir meslek sahibi ve görülmedik siyasi yükseliş görmüş bir kişi olarak söz edilmektedir. Demirel’in 1964’te AP’nin başına geçtiği 1965 ve 1969 seçimlerinde iktidara geldiği ve fevkalade bir manevracı olarak askerlerin desteğini sağlamasını bildiği ifade edilmektedir. Ayrıca liberal, sağ ve aşırı sağa karşı mesafeyi korumasını bilen Demirel’in şehir burjuvazisine dayandığı ve ülkenin sanayileşmesini teşvik ettiği belirtilmektedir. Yazıda devamla Demirel’in 1969’da oy kaybına rağmen seçimi kazanmasının kendisine zaman kazandırdığını, bazı siyaset arkadaşlarının kendisine karşı çıkararak Demokratik Partiyi kurdukları ve Demirel’in kardeşlerinin adının mali rezalete karışırken, ülkenin ekonomik durumunun kötüleştiği ve bunun 1970 devalüasyonuna yol açtığı, öğrenci hareketleri ile sosyal huzursuzluk ve asayişsizliğin Demirel’in destekçilerini kaybetmesine yol açtığı yorumu yapılmıştır. Gazetede “Türkiye’de Ordu Tarafından Yapılan Baskılar” başlığı altındaki yazıda da 27 Mayıs 1960’dan 12 Mart 1971’e kadar olan olayları Kronolojik olarak ele almıştır.

Paesa Sera’da 14 Mart 1971” Türkiye: Generaller İçin Bir Hükümet” başlıklı yazıda Türkiye Devleti Başkanı Sunay, Generaller adına bir Başbakan arıyor denilerek Muhtıra’nın açıklanmasından sonra askeri yetkilileri buhranın bir sıkıyönetim havası içinde gelişmekte olduğunu belli etmemek için sokaklarda görünmekten kaçındıkları, Türkiye’deki on binlerce Amerikalı asker ve ailelerine kumandanlarının evlerinden çıkmama tavsiyesinde bulundukları ve 21 Nisan 1967’de Yunanistan’daki darbe ile Türkiye’deki Muhtıra arasındaki ayrılıklardan söz edilmiştir.

14 Mart 1971’de L’Unita’da atılan başlık “Askeri Darbeden Sonra Ankara’da Dönen Askeri Manevralar”dır. Burada Muhtıra’dan sonra Demirel’in istifasından sonra yeni Hükümeti kurmak üzere Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’ın temaslara başladığı, bunun için önce Demirel’e muhtıra veren dört generali kabul etmesinin ülke hayatında öncelik sırasını ortaya koyduğu, bunun farkında olan generallerin öncelik sırasının etkisini arttırmak için başkent kapılarında tank ve topçu birliklerinin de katıldığı ortak kara ve hava manevrası düzenlediklerine vurgu yapılmıştır. Aynı tarihli Tehran Journal’de “Sunay Senato’nun Toplanmasını İstedi”. Burada Cumhurbaşkanı Sunay’ın hükümet kurma çalışmalarını sürdürürken Senato’yu olağanüstü toplantıya çağırdığı bilgisini vermiştir.

17 Mart 1971 tarihli İzvestiya gelişmeleri, “Türkiye Hükümsüz” başlığı ile verirken 18 Mart’ta Pravda ”Türkiye’den Haberler” başlıklı yazıda yabancı ajans haberlerine dayalı olarak (diğer gazetelerde de yer alan) Türk Silahlı Kuvvetlerindeki değişikliklerden söz etmiş, 4 General, bir Amiral ve 10 Albayın emekli edildiğini, 200 kadar subayın da başka yerlere atandığını ülkedeki politikacıların çoğunluğunun yeni seçimlere gidilmesi kanısını taşıdıklarını belirtmiştir.

Hükümet kurma çalışmalarının yoluna girmesi üzerine Le Figaro 19 Mart 1971’de “Türkiye’de: Yeni Hükümetin Kurulmasında Milletvekilleri Ordu ile İşbirliği Yapmayı Kabul Etiler” başlıklı yazıda “Türkiye uzlaşma yolunu seçmiştir” denilerek “Siyasi buhranın patlamasından sonra ilk olarak başlıca siyasi partiler askerler tarafından arzu edilen güçlü bir hükümet kurulması fikrini benimsemiş bulunmaktadır” yorumu yapılmıştır. Bu görüşü aynı tarihte International Herald Tribune “Türkiye İçin Çıkar Yol” başlığı ile vermiştir.

Partiler üstü bir Hükümetin kurulması için Nihat Erim’in görevlendirilmesi ile ilgili haberler yabancı basına şu başlıklarla yansımıştır.

Bu konuyu 20-21 Mart 1971 tarihli International Herald Tribune’de Alfred Findley’in “Nihat Erim İlimli Bir Türk Yeni Kabinayı Kurmakla Görevlendirildi” şeklinde, 20 Mart 1971 tarihli L’Unita’da ”Türkiye Cumhurbaşkanı Nihat Erim’i Başbakanlığa Seçti” cümleleri ile verirken, 22 Mart 1971 tarihli Le Figaro’da ise “Nihat Erim Yeni Hükümeti Kurmakta Bir Çok Zorluklarla Karşılaşıyor” başlıklı yazıda Erim’e Hükümet kurmada öncelikle kendi partinin zorluk çıkardığı vurgulanıyordu.

Konu 22 Mart 1971’de The Times’da “Türkiye’de Koalisyon Planları Partinin Bölünmesine Yol Açtı” cümleleri ile ele alınmıştır Yazıda Kurulacak koalisyon Hükümetinde Nihat Erim’i destekleyip desteklememek konusunda çıkan anlaşmazlığın partiyi ikiye böldüğünü, CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit ve tüm merkez yönetim kurulu üyelerinin istifa ettiklerini yazmıştır.

23 Mart 1971 tarihli Le Figaro’da “Türkiye’de: Başlıca Üç Siyası Parti Erim’i Destekliyor” başlıklı yazıda, Millet Meclisi’ndeki 450 sandalyeden 379’unu elinde tutan üç siyasi partinin CHP, AP ve Güven Partisi’nin Nihat Erim’i desteklemeye karar verdikleri, Demokratik Parti’nin Hükümete katılmadığı anlatılmıştır. Frankfurter Allgemeine Zeitung 8 Nisan 1971’de “Yeni Türk Hükümeti Parlamentoda Büyük Çoğunluk Kazandı”. Türkiye’nin yeni Başbakanı Nihat Erim’in kurduğu “reform hükümeti” parlamentoya sunduğu programına büyük destek görmüştür. 46 ret 3 çekimser oya karşılık 321 kabul oyu çıkmıştır. Pravda, 9 Nisan 1971 “Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Yakup Demir’in Konuşması”nı vermiştir.

The Tehran Journal 25 Mart 1971'te "Yeni Türkiye Kabinesi" Ankara'daki siyasi kaynaklardan alınan bilgilere dayalı olarak gelişmeleri açıklamıştır.

Muhtıra döneminde yaşanan olayların önünü almak için 26 Nisan 1971'de 11 ilde sıkıyönetim ilan edilmiştir. Bu konu 24 Nisan 1971'de L'Unita'da "Türkiye Hükümeti Sert Sıkı Yönetim Yasaları Öneriyor" başlığı ile verilirken 27 Nisan'da International Herald Tribune'de, "Türkiye Büyük Kentlerinde Örfi İdare İlan Ediyor" başlığı altında "Ankara, İstanbul ve İzmir'i içine alan 11 ilde sıkıyönetim ilan edilmiştir" denildikten sonra bu kararı yapılacak olan CENTO toplantısına katılmak üzere Birleşik Amerika Dışişleri Bakanı Rogers ve İngiltere Dışişleri Bakanı Home'un gelmelerinin beklenmesi olarak belirtilmiştir. Aynı görüş 28 Nisan'da The Times'da Eric Marsden'in "Türkiye'den Anarşiyi Önlemek İçin Sıkı Yönetim Süratle Harekete Geçti" yazısında aynı konuya dikkat çekilerek Rogers ve Home'un ziyaretleri esnasında Batı aleyhtarı gösteriler yapılması ve bunun kontrol altına alınamaması tehlikesine karşı sıkıyönetimin ilan edildiği yazılıyor. Aynı gün Le Figaro haberi "Ankara Hükümeti Sıkı Yönetim İlân Etti" Le Monde "Türkiye'de Sıkı Yönetim" başlıkları ile vermiştir. 26 Nisan tarihli NewYork Times Türkiye'de 11 ilde sıkıyönetimin yürürlüğe konduğunu yazmıştır.

Combat ise "Türkiye'de 11 İlde, Orduya Gerekli Tedbirleri Alma İnisiyatifi Verildi" diyerek sıkıyönetimin komutanlara verdiği yetkilerden söz etmiştir.

29 Nisan'da The Times'da Eric Marsden yazısında "Türkiye'de Sıkı Yönetim Kabul Edildi Ordu Temizlik Hareketine Devam Ediyor" başlıklı yazısında, 11 ilde sıkıyönetim ilan edildiğini ve İşçi Partisi'nin kararı suçladığını ifade etmiştir.

İsrail'in İstanbul başkonsolosunun kaçırılış haberi 19 Mayıs 1971 tarihli International Herald Tribune'da "İstanbul'da Silahlı Beş Türk Bir İsrailli Diplomatı Kaçırıldı" şeklinde verilmiştir. Aynı gün konu ile ilgili olarak Le Monde "Türkiye'de İsrail Başkonsolosunu Kaçırılması ile İlgili Türk Hükümeti Kaçırılanların İsteklerine Boyun Eğmeyi Reddetmektedir" başlığı atılmış ve konsolosun nasıl kaçırıldığı ve kaçırılanların Dev-Genç örgütüne mensup oldukları söylentisinden söz edilmiştir. Le Figaro ise "Aşırı Solcular Tarafından Kaçırılan İsrail Başkonsolosunun Bulunması için Türk Makamları Büyük Çaba Sarf etmektedir" başlığını kullanırken Frankfurter Allgemeine Zeitung'da "Ankara, Adam Kaçırılanları Ölüm Cezası ile Tehdit ediyor" bilgisi verilmiştir.

21 Mayıs'ta Le Monde, Türkiye İsrail Başkonsolosunun Kaçırılmasından sonra polis bine yakın kişiyi tutuklamıştır". The Times 24 Mayıs 1971 Eric Marsden, "Kaçırılan İsrail Temsilcisi Öldürülmüş Bulundu".

Le Figaro, 31 Mayıs 1971'de "Tüm Tedhişçilerin Yakalanmasına Kadar Türkiye'de Örfi İdare Devam Edecektir". Yazıda Abdi İpekçi'nin başyazısından söz edilerek tevkif olaylarına değinilmiş, tevkif dalgasının aydınları hedef tuttuğu ifade edilmiştir. Ayrıca özel kütüphanelerin didik didik edildiği, yasaklanmış veya yasaklanmamış kitapların toplatıldığı ve sahiplerinin tutuklandığı bu yüzden birçok aydının kitaplarının bir kısmını imha etmek zorunda kaldığı ifade edilmektedir.

Le Monde 2 Haziran 1971 tarihli "Türkiye'de" başlıklı yazıda Sibel Erkan'ı kaçırılanların 48 saatlik bir kuşatmadan sonra yakalandıkları belirtildikten sonra Türk okuyucusundan alınan bilgilere dayalı olarak İsrail Başkonsolosu Efraim Elron'u kaçırılanların ve öldürenlerin aranması Türk soluna karşı baskı kampanyasının arttırılmasına yol açtığı, Dev-Genç, Türk

Devrimci Doğu Kùltür Ocakları ve Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonunun kapatıldığı, bilgisi verilmiştir.

Le Figaro 8 Haziran 1971’de ‘‘Etkililik ve Özgürlük Arasında Türkiye’’ başlıklı yazıda, ‘‘Reformları beklerken Türkiye’nin gündeminde normale dönme yer almaktadır.’’ Denilmektedir.

Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluşunda önemli rol oynayan Türk Ordusu, yasaların kendisine verdiği Cumhuriyeti koruma ve kollama yetkisini zaman zaman siyasi iktidara karşı kullanmıştır. Bu müdahalenin ilki 27 Mayıs 1960 tarihinde olmuş, bunu on bir yıl sonra 12 Mart 1971’deki gelişme izlemiştir. Bu askeri müdahalenin ilki DP ye karşı gerçekleşmiş, ikincisi 3 maddelik bir Muhtıra ile iktidardaki Demirel Hükümeti’ne yapılmıştır.

12 Mart 1971 de başlayan ve 14 Ekim 1973’te yapılan genel seçimlere kadar süren bu dönemde askerlerin istekleri doğrultusunda dört hükümet kurulmuş, reformlar planlanmış, alınan önlemlerle anarşik olayların önü alınmaya çalışılmıştır. Ne var ki, istenilen reformlar yapılamadığı gibi anarşik eylemlerin de önünü alınamamıştır. Demokrasiyi kesintiye uğratan bu durum içeride olduğu kadar dış basında da oldukça önemli bir yer tutmuştur. Dış basın olayları yakından takip etmiş, gelişmeler hakkında günü gününe bilgiler vermiştir. Bazı basın organları konuya ideolojileri doğrultusunda bakarak yorumlarını o doğrultuda yapmıştır. Haber kaynakları olarak daha çok i basın ile görgü tanıklarına dayandıkları görölmüşür.

Türk Yurdu

Ekim 2011